

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหาในการวิจัย

ในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมา นโยบายหลักประการหนึ่งของรัฐบาล ได้แก่ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยโดยมีคลัสเตอร์ (Cluster) เป็นเครื่องมือที่สำคัญ ดังจะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงคลัสเตอร์เป็นอย่างมากในช่วงปีที่ผ่านมา แม้ในสมัยรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ตั้งแต่ พ.ศ. 2557 – ปัจจุบันนี้ นโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมแบบคลัสเตอร์ก็ยังคงมีการให้ความสำคัญ และขยายไปสู่อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่เรียกว่า ซุปเปอร์คลัสเตอร์ ในภาคธุรกิจเอกชนสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นองค์การที่ไม่มุ่งหวังผลกำไรได้มีบทบาทอย่างมากในการรวมกลุ่มอุตสาหกรรมได้นำแนวคิดการจัดการธุรกิจแบบคลัสเตอร์มาใช้ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มอุตสาหกรรมต่าง ๆ ดังจะเห็นได้ว่าการพัฒนาคลัสเตอร์กลุ่มอุตสาหกรรมต่าง ๆ ขึ้นมา โดยในปัจจุบันโครงสร้างการพัฒนาคลัสเตอร์ของสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้แบ่งเป็น 45 กลุ่มอุตสาหกรรม 12 คลัสเตอร์

ในงานสัมมนานำเสนอยุทธศาสตร์และแผนงาน 12 คลัสเตอร์ของสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2560 ประธานกลุ่มคลัสเตอร์ต่าง ๆ ได้นำเสนอยุทธศาสตร์และแผนงานของกลุ่ม ซึ่งกลุ่มที่น่าสนใจอย่างยิ่ง คือ คลัสเตอร์แฟชั่นและไลฟ์สไตล์ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มอุตสาหกรรมจำนวน 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอ กลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่ม กลุ่มอุตสาหกรรมหนังและผลิตภัณฑ์หนัง กลุ่มอุตสาหกรรมรองเท้า กลุ่มอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ และกลุ่มอุตสาหกรรมหัตถอุตสาหกรรม ซึ่งคลัสเตอร์แฟชั่นและไลฟ์สไตล์เป็นคลัสเตอร์ที่มีความสัมพันธ์กับการค้าต่างประเทศอย่างมาก และมีจำนวนสมาชิกอยู่เป็นจำนวนมาก ปัจจุบันประกอบด้วย 9 กลุ่มอุตสาหกรรม กอปรกับ กิ่งพร ทองใบ และคณะ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการจัดการธุรกิจแบบคลัสเตอร์ กลุ่มอุตสาหกรรมหัตถอุตสาหกรรม สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย” ซึ่งผลวิจัยพบว่า ระดับประสิทธิภาพของกลุ่มหัตถอุตสาหกรรมอยู่ในระดับน้อย ในส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการจัดการธุรกิจคลัสเตอร์ของกลุ่มอุตสาหกรรม และพบว่าปัจจัยกระบวนการมีส่วนร่วมมีอิทธิพลในการทำนายระดับประสิทธิภาพการจัดการธุรกิจแบบคลัสเตอร์ของกลุ่มอุตสาหกรรมหัตถอุตสาหกรรมได้ร้อยละ 41.20 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของนักวิชาการอีกหลายท่านที่ได้วิจัยในกลุ่มอุตสาหกรรมอื่น (นภาพรณ เนตรประดิษฐ์ สุทนต์ ศรีไสย์ และจันต์ วิภาตะกัลป์, 2557) งานวิจัยของนักวิชาการเหล่านี้เป็นงานวิจัยที่มีแหล่งเงินทุน ไม่ใช่จากสภาอุตสาหกรรมจังหวัดและสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย จึงยังไม่มีผลการศึกษาวิจัยในเรื่องเฉพาะทางด้านนี้

อนึ่งการจัดการธุรกิจแบบคลัสเตอร์ จัดเป็นรูปแบบของการจัดการธุรกิจสมัยใหม่ ที่อยู่ในชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพการจัดการของสาขาวิชาวิทยาการจัดการ หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2560 ด้วย การมีส่วนร่วม

ร่วม เป็นตัวแปรทางการบริหาร ตามแนวคิดการบริหารเชิงมนุษย์สัมพันธ์ และการบริหารเชิงพฤติกรรม ผู้ที่บุกเบิกแนวคิดนี้คือ แมรี พาร์กเกอร์ โพลเล็ตต์ ได้นำเสนอไว้ในบทความ เรื่อง Dynamic Administration (1940) ทั้งนี้แนวคิดนี้มีผู้สนับสนุนและสานต่อหลายท่าน อาทิ ปีเตอร์ ดรักเกอร์ ในหนังสือเรื่อง Management by Objective (1970) และต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ผลงานของ Robbins, S.P. ในหนังสือเรื่อง Essentials of Organizational Behavior (2005) การศึกษาเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของสมาชิก เป็นหัวข้อที่ได้รับความสนใจมีการบรรจุอยู่ในหลักสูตรบริหาร ทั้งบริหารธุรกิจ บริหารรัฐกิจ และบริหาร การศึกษา คณะผู้วิจัย พิจารณาเห็นว่า จากผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการจัดการธุรกิจ แบบคลัสเตอร์ ซึ่งพบว่าปัจจัยการมีส่วนร่วมมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการจัดการธุรกิจแบบคลัสเตอร์ จึงควร ทำการศึกษาขยายผลต่อไปว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมดังกล่าวมี กระบวนการลักษณะและรูปแบบอย่างไร จึงจะ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เกี่ยวข้องและส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการธุรกิจคลัสเตอร์

ดังนั้นการวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการจัดการธุรกิจแบบคลัสเตอร์ กรณีศึกษาคลัสเตอร์แพชั่นและไลฟ์สไตล์ จึงเป็นเรื่องที่มีคุณค่าในการต่อยอดงานวิจัยและผสมผสานกับการจัดการ เรียนการสอนของหลักสูตรบริหารธุรกิจ (การจัดการ) ของสาขาวิชาวิทยาการจัดการ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการจัดการธุรกิจแบบคลัสเตอร์ กรณีศึกษาคลัสเตอร์ แพชั่นและไลฟ์สไตล์ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
2. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมของสมาชิกที่เหมาะสมในการจัดการธุรกิจคลัสเตอร์แพชั่น และไลฟ์สไตล์ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
3. เพื่อสังเคราะห์กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการจัดการธุรกิจแบบคลัสเตอร์ ของคลัสเตอร์ แพชั่นและไลฟ์สไตล์ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

นิยามศัพท์/นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

คลัสเตอร์อุตสาหกรรม คือ การรวมตัวกันของกลุ่มอุตสาหกรรมที่หลากหลาย จากต้นน้ำไปถึงปลาย น้ำ เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการสร้างมูลค่าสินค้าในประเทศหรือในภูมิภาคนั้น ๆ การรวมตัวของกลุ่มอุตสาหกรรม ในการศึกษาวิจัยนี้เป็นไปตามที่สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยได้กำหนดและดำเนินการให้มีขึ้น

คลัสเตอร์แพชั่นและไลฟ์สไตล์ หมายถึง กลุ่มอุตสาหกรรมที่มีเป้าหมายที่เน้นให้ไทยเป็นศูนย์กลาง แพชั่นและสินค้าที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ ประกอบด้วยกลุ่มอุตสาหกรรม 9 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอ กลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่ม กลุ่มอุตสาหกรรมหนังและผลิตภัณฑ์หนัง กลุ่ม อุตสาหกรรมรองเท้า กลุ่มอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ กลุ่มอุตสาหกรรมหัตถอุตสาหกรรม กลุ่ม อุตสาหกรรมเครื่องสำอาง กลุ่มอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร และ กลุ่มอุตสาหกรรมผู้ผลิตเครื่องมือ แพทย์และสุขภาพ

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้ามามีส่วนในการคิด ตัดสินใจ ดำเนินการติดตาม ประเมินผล และรับประโยชน์ของกลุ่มสังคม ทำให้กลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในกรวิจัยนี้เป็นการมีส่วนร่วมของสมาชิกคลัสเตอร์ที่มาจากหน่วยธุรกิจที่ต่างกัน

รูปแบบการมีส่วนร่วม หมายถึง รูปแบบการรวมกลุ่มทางธุรกิจอย่างเป็นทางการที่มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นในรูปแบบที่ให้สมาชิกภายในกลุ่มทุกรายมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การรวมรับผลประโยชน์ และการประเมินผลศักยภาพของกลุ่ม

กระบวนการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ธุรกิจภาคเอกชนซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มและคลัสเตอร์อุตสาหกรรมเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตนเองมีส่วนเกี่ยวข้อง และผูกพันทั้งตามบทบาทของการเป็นสมาชิกและการดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน ตามที่คณะกรรมการกลุ่ม หรือคณะกรรมการบริหารคลัสเตอร์กำหนด และ/หรือ กิจกรรมที่ระบุตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ที่สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย กำหนดไว้เป็นสำคัญ

สมาชิก หมายถึง ธุรกิจภาคเอกชนที่สมัครเข้าร่วมเป็นผู้ร่วมพัฒนาคลัสเตอร์อุตสาหกรรมในสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ซึ่งในการวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะ สมาชิกคลัสเตอร์แฟชั่นและไลฟ์สไตล์

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตเนื้อหา

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการจัดการธุรกิจแบบคลัสเตอร์ของคลัสเตอร์แฟชั่นและไลฟ์สไตล์ โดยศึกษาและสังเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบคลัสเตอร์จากแหล่งข้อมูลภายในประเทศและต่างประเทศ และข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกประธานและคณะกรรมการกลุ่มอุตสาหกรรมในคลัสเตอร์แฟชั่นและไลฟ์สไตล์จำนวน 9 กลุ่มอุตสาหกรรม ใน 8 ประเด็น ดังนี้

1. เป้าหมายการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอุตสาหกรรมและคลัสเตอร์แฟชั่นและไลฟ์สไตล์
2. องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมในคลัสเตอร์แฟชั่นและไลฟ์สไตล์
3. การมีส่วนร่วมของสมาชิก
4. ขั้นตอนกระบวนการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิก
5. รูปแบบการมีส่วนร่วมกับคลัสเตอร์แฟชั่นและไลฟ์สไตล์
6. การมีส่วนร่วมหรือประสานงานกับหน่วยงานภายนอก
7. รูปแบบการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภายนอก
8. กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการจัดการธุรกิจแบบคลัสเตอร์

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ สมาชิกของคลัสเตอร์แฟชั่นและไลฟ์สไตล์ ที่ได้จดทะเบียนเป็นสมาชิกกับสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มอุตสาหกรรม 9 กลุ่ม มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น ดังนี้ 1) กลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอ 2) กลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่ม 3) กลุ่มอุตสาหกรรมหนังและผลิตภัณฑ์หนัง 4) กลุ่มอุตสาหกรรมรองเท้า 5) กลุ่มอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ 6) กลุ่มอุตสาหกรรมหัตถอุตสาหกรรม 7)

กลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องสำอาง 8) กลุ่มอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร และ 9) กลุ่มอุตสาหกรรมผู้ผลิตเครื่องมือแพทย์และสุขภาพ

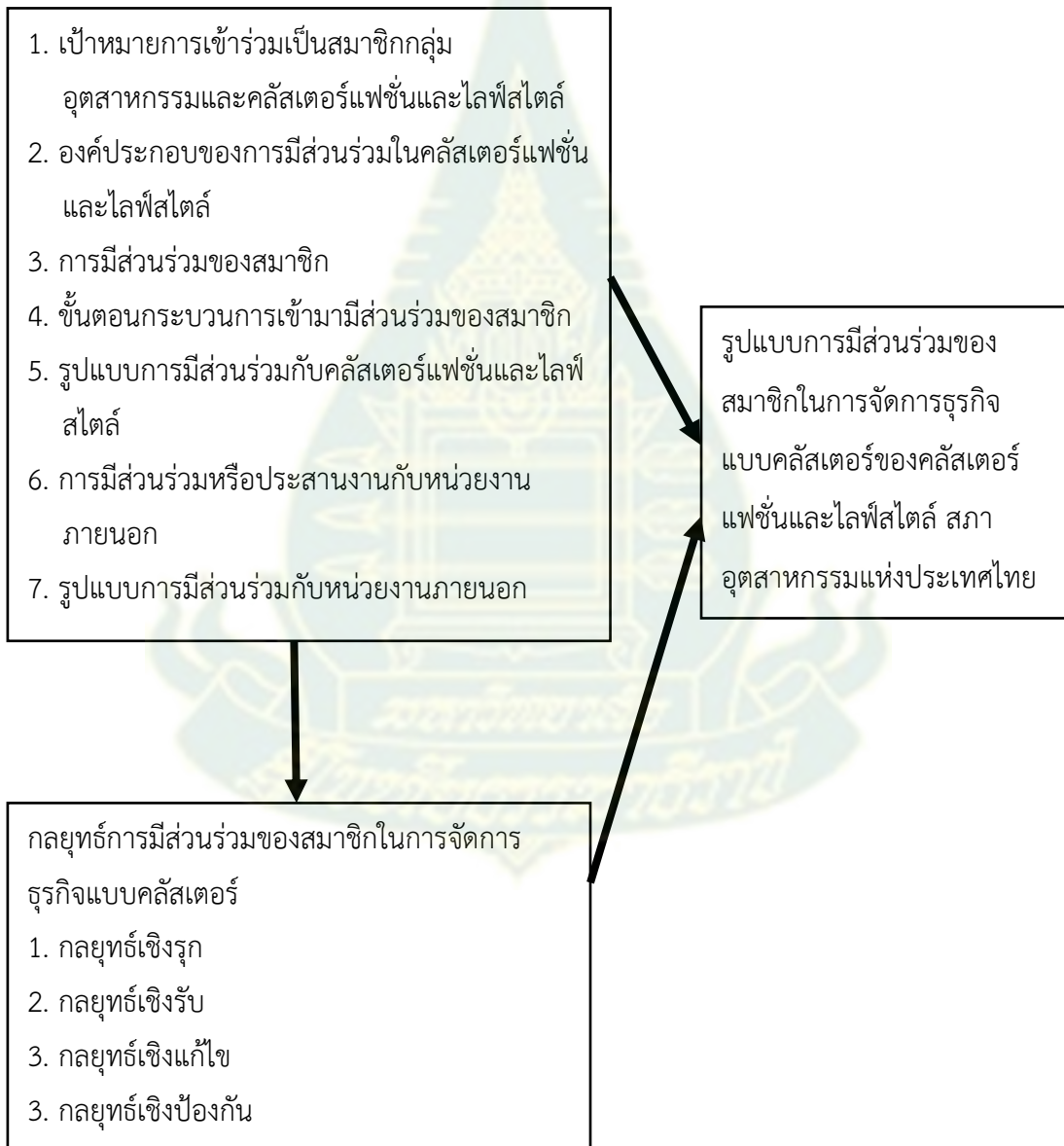
กลุ่มตัวอย่างใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ประธานและคณะกรรมการกลุ่มอุตสาหกรรมที่รวมกันเป็นคลัสเตอร์แพชั่นและไลฟ์สไตล์จำนวน 9 กลุ่ม จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 36 ตัวอย่าง

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย 12 เดือน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการจัดการกลุ่มธุรกิจแบบคลัสเตอร์ กรณีศึกษาคลัสเตอร์แพชั่นและไลฟ์สไตล์ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย มีกรอบแนวคิดการวิจัยแสดงดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยที่เน้นการวิจัยเชิงพรรณนา โดยการใช้แผนการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาสาระจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง มากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร สิ่งพิมพ์ และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมและบันทึกผลการวิเคราะห์ กำหนดกรอบแนวคิดแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสร้างเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก

2. จัดทำแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ที่จะใช้เป็นเครื่องมือการวิจัย

3. เก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์แบบ Focus Group กลุ่มคณะกรรมการบริหาร ในกลุ่มอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับคลัสเตอร์แฟชั่นและไลฟ์สไตล์ จำนวน 9 ครั้ง กลุ่มละ 4 คน โดยจัดทำการสัมภาษณ์ที่ละกลุ่มจนครบ 9 กลุ่ม

4. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาวิเคราะห์เนื้อหาสาระ เพื่อสังเคราะห์ร่วมกับผลการวิเคราะห์จากวิจัยเอกสาร สรุปเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการจัดการธุรกิจแบบคลัสเตอร์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ประโยชน์เชิงวิชาการ

1.1 ได้ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการจัดการธุรกิจแบบคลัสเตอร์ เพื่อใช้ในการอธิบายและสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการจัดการธุรกิจแบบคลัสเตอร์ของสาขาวิชาวิทยาการจัดการ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการจัดการธุรกิจแบบคลัสเตอร์ของสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

1.2 ได้พัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการธุรกิจสมัยใหม่ การจัดการธุรกิจเชิงกลยุทธ์และการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อใช้ในการเรียนการสอน หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิตและบริหารธุรกิจมหาบัณฑิตของสาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชต่อไป

1.3 คณะผู้วิจัยในฐานะบุคลากรทางการศึกษาได้มีโอกาสพัฒนางานวิจัยเพื่อสังคม เนื่องจากภาคการศึกษามีบทบาทในการพัฒนาความรู้ และถ่ายทอดความรู้เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เข้าสู่การทำงานในภาคธุรกิจเอกชน

2. ประโยชน์เชิงปฏิบัติ

2.1 สภาอุตสาหกรรมสามารถนำไปใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มอุตสาหกรรมและคลัสเตอร์ให้มีประสิทธิภาพ

2.2 ผู้เกี่ยวข้องและผู้สนใจทั่วไปสามารถนำไปใช้ในการดำเนินงานให้เพิ่มสูงขึ้นได้ตามเหมาะสม